

DE TONEELKRITIEK ALS HISTORISCHE BRON

TEN GELEIDE

Toneelkritieken zijn vaak het enige bewijs dat een theatervoorstelling ooit bestaan heeft. Als bron van informatie spelen zij dan ook een belangrijke rol in het onderzoek naar het verleden van het theater. Maar wat is nu de exacte waarde van deze bron? Hoe dient men deze te gebruiken? En waarvoor dan precies? Tenslotte bestaat het theatrale kunstwerk slechts in de subjectieve beleving van de toeschouwers, dus ook van de criticus. Zuiver objectieve verslaggeving bestaat niet. Daarbij komt dat elke criticus het product is van zijn tijd en omgeving en elke tijd weer zijn eigen normen en waarden kent waarmee het kunstwerk wordt gemeten. Dat dwingt de onderzoeker ertoe zich eerst te verdiepen in het culturele systeem waarbinnen de criticus werkt, alvorens hij gebruik kan maken van zijn subjectieve verslaggeving van een voorstelling. Kortom, een kritiek op face value nemen, heeft weinig zin. Daarom zal elk onderzoek naar het verleden dat zich bedient van kritieken als historische bron, zich eerst op enigerlei wijze moeten concentreren op een discours-analyse van verschillende meta-talige bronnen. Zo wordt dan, zoals Frank Peteers dat noemde, de theaterhistoricus een archeoloog van het spreken over theater.

Op een studiedag van de Vlaams-Nederlandse Studiekring, die op 13 maart 1998 in Amsterdam werd gehouden, werd aandacht besteed aan *De toneelkritiek als historische bron: Historische en theoretische beschouwingen*. De theaterkritiek als complexe bron van informatie, die op verschillende manieren 'gelezen' en gebruikt kan worden, stond hier ter discussie. Om de verschillende benaderingswijzen in een zo breed mogelijk kader te plaatsen, werden sprekers uit verschillende disciplines uitgenodigd.

Dit nummer van *Documenta* bevat de tekst van de gepresenteerde voordrachten. De resultaten variëren van kritisch analyserend tot maatschappelijk evaluerend, van de macht, als imagobouwer, tot de onmacht, als (wereld)verbeteraar, van de criticus. Er is veel aandacht voor de noodzaak van een discoursanalyse om de functie van de kritiek inzichtelijk te maken, maar ook voor de bruikbaarheid en de toepasbaarheid van de kritiek voor meer historisch gericht onderzoek.

Opvallend is dat de Vlaamse bijdragen in sterke mate theoretiserend zijn, terwijl die der Nederlanders meer van historische en toegepaste aard zijn. Het valt te hopen dat dit aanleiding zal zijn voor een vruchtbare kruisbestuiving. Kritieken blijven voor de theatergeschiedenis van de negentiende en twintigste eeuw de belangrijkste bron van informatie. Hoe zij op verschillende manieren gebruikt

kunnen worden, wordt hierna gedemonstreerd. Toch blijven het nog te veel incidenten. Wellicht wordt het tijd voor een meer omvattende studie over de theoretische aspecten die met het gebruik van kritieken verbonden zijn, terwijl ook een geschiedenis van de toneelkritiek in Vlaanderen en Nederland geen overbodige luxe zou zijn. De relatie tussen toneel en werkelijkheid alvast, kan hierdoor meer reliëf krijgen.

Rest mij nog de redactie van *Documenta* te danken voor de bereidheid om de lezingen van deze eerste studiedag van de Vlaams-Nederlandse Studiekring te publiceren.

Rob ERENSTEIN